

Woronowski, Franciszek

Wprowadzenie w życie społecznej nauki Kościoła

Studia Teologiczne 12, 231-247

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. FRANCISZEK WORONOWSKI

WPROWADZENIE W ŻYCIE SPOŁECZNEJ NAUKI KOŚCIOŁA

Treść: Wprowadzenie; I. Zasadnicze elementy społecznej nauki Kościoła; II. Formowanie społecznych odniesień chrześcijan; III. Wprowadzenie społecznej nauki w parafiach; Zakończenie.

WPROWADZENIE

Zagadnienie wprowadzania w życie społecznej nauki Kościoła jest zagadnieniem duszpasterskim, choć zajmują się nim inne nauki. Człowiek jest bowiem z natury swojej bytem społecznym, nie może żyć i rozwijać się oraz osiągać zaspokojenia swych potrzeb bez społeczeństwa. Kościół zaś jest posłany do całego człowieka, a nie tylko do jego pierwiastka duchowego. Sprawy społeczne człowieka nie mogą więc być obojętne dla duszpasterstwa ze względu na samą naturę człowieczeństwa.

Sprawy te nie mogą być obojętne dla duszpasterstwa jeszcze bardziej ze względu na naturę chrześcijaństwa. Przez wiarę, sakramenty i Ducha Świętego chrześcijanie są zjednoczeni z Jezusem Chrystusem i w Nim między sobą niejako w jeden organizm — Mistyczne Jego Ciało, którego On jest Głową, a ochrzczeni członkami tego Ciała. Stanowią zatem chrześcijańską społeczność. Sprawy społeczne w wymiarze duchowym, bytowym i materialnym nie mogą więc być obojętne dla duszpasterstwa. Ma ono zadanie budowania wspólnoty chrześcijan. Budowanie zaś rzeczywistej wspólnoty (nie tylko w słowach) bez uwzględnienia zagadnień społecznych jest niemożliwe.

Do zajęcia się przez duszpasterstwo zagadnieniami społecznymi przynagła najwyższe prawo chrześcijaństwa — *nowe przykazanie* Chrystusa, nakazujące wzajemną miłość, jaką On sam nas umiłował. Realizacja tego przykazania przez duszpasterstwo i prowadzenie wiernych ku wypełnianiu go przez nich jest więc jego zasadniczym zadaniem. Miłość zaś jest fundamentalnym czynnikiem życia społecznego. Dla duszpasterstwa zagadnienia społeczne nie mogą zatem być czymś marginesowym i dodatkowym tylko.

Trzeba wreszcie dodać, że duszpasterstwo jest uczestnictwem w misji Kościoła w świecie. Skoro Kościół głosi naukę społeczną i angażuje się w jej realizację, dla poszczególnych jego członków udział we wprowadzaniu tej nauki w życie jest nakazem. Duszpasterstwo ma więc za swe ważne zadanie pracę nad wcielaniem w życie codzienne społecznej nauki Kościoła w tych wymiarach, w których zagadnienia w niej poruszane występują w konkretnej rzeczywistości jego działaniem objętej.

Wprowadzanie w życie społecznej nauki Kościoła jest wielkiej wagi zagadnieniem pastoralnym. Idzie w nim o dopełnienie duszpasterstwa w zakresie tych jego elementów, w których jest ono zawężone i najczęściej dotyka je tylko pośrednio. Jednocześnie idzie w nim o przemiany rzeczywistości życia ludzkiego, obciążonej przez struktury grzechu (szczególnie egoizmu i niesprawiedliwości, przemocy i wyzysku) w lepszą, opartą na zasadach Ewangelii i nowych perspektyw rozwoju.

Jest to jednocześnie zagadnienie ze wszech miar aktualne. Aktualność jest powodowana potrzebami Kościoła dopełniania duszpasterstwa tradycyjnego, w dużym stopniu zawężonego. Jednocześnie aktualność wprowadzania społecznej nauki Kościoła w życie powoduje sytuacja w świecie. Świat potrzebuje głębokiego odrodzenia i ewangelizacji całego porządku doczesnego. Tego jednak nie może dokonać bez religijnego i moralnego odrodzenia, sięgającego we wszelkie warstwy życia ludzkiego. Do takiego zaś odrodzenia niezbędna jest pełnia duszpasterstwa, a zatem apostołskiego, działającego dla uświęcenia i zbawienia ludzi, a jednocześnie przepojenia duchem Ewangelii całej rzeczywistości ziemskiej. Pełni duszpasterstwa nie ma jednak bez wprowadzania przez nie w życie społecznej nauki Kościoła. Zagadnienie wprowadzania w życie tej nauki jest więc ze wszech miar aktualne. Co więcej: ze względu na rosnące liczne zagrożenia (życia w ogóle, poczętych a jeszcze nie narodzonych dzieci, rodzin, narastania bezrobocia, zadłużeń, zorganizowanej przestępczości...) jest ono naglące.

Wymienione wyżej zagadnienie jest wreszcie bardzo złożone. Wprowadzenie w życie społecznej nauki Kościoła mieści w sobie wiele działań wychodzących poza ramy duszpasterstwa tradycyjnego. Wymaga nowych metod i stosowania środków, nowej wizji społeczności, szerszych od dotychczasowych działań charytatywnych, pasterskiego oddziaływania na odnoszenie się chrześcijan do zagadnień gospodarczych, kultury i publicznych. Stawia to duszpasterstwo przed licznymi trudnościami i nowymi zadaniami. Pewne z pastoralnego punktu widzenia uporządkowanie tego zagadnienia i wskazanie najistotniejszych w nim czynników może być bardzo przydatne dla duszpasterstwa i służyć pomocą w ustawieniu pasterskiej pracy w obecnej rzeczywistości licznych zagrożeń oraz nowych potrzeb. Temu celowi może więc służyć: zestawienie z duszpasterskiego punktu widzenia zasadniczych elementów, które są przedmiotem wprowadzania w życie społecznej nauki Kościoła, naświetlenie zadań formacji odnoszeń się chrześcijan w duchu tej nauki do rzeczywistości współczesnego świata oraz założenia wprowadzania jej w podstawowych wspólnotach kościelnych, a szczególnie w parafiach. Próby takich naświetleń są przedstawione niżej punkty.

I. ZASADNICZE ELEMENTY SPOŁECZNEJ NAUKI KOŚCIOŁA

Społeczna nauka Kościoła dotyczy całokształtu stosunków międzyludzkich w skali globalnej. W ramach krótkiego artykułu nie ma więc miejsca na bardziej szczegółową analizę i zestawienie całokształtu jej treści w system. Jest to przedmiotem zainteresowań katolickich socjologów. W niniejszej próbie idzie o te elementy, które stanowią niezbędne czynniki w pracy duszpasterskiej, dążącej do stosowania się w pełni do wskazań wymienionej nauki. Idzie więc o zasadnicze elementy omawianej nauki, które stanowią założenia dla pasterskiej działalności w odniesieniu do formowania chrześcijańskiego porządku na ziemi przez kształtowanie odnośnię się chrześcijan do poszczególnych dziedzin życia.

1. Prawa i obowiązki człowieka

Pierwszym z zasadniczych elementów w społecznej nauce Kościoła, który w pasterskiej aktywności musi mieć miejsce, jest odpowiadające godności człowieka odnoszenie się do niego, formowanie w otoczeniu takiego odnoszenia się innych, uwzględnianie w tym odnoszeniu się praw i obowiązków osoby ludzkiej. Niezależnie od swego pochodzenia, narodowości, stanu, zawodu i posiadania człowiek jest wielkiej godności¹. Jest jednością ducha i ciała (KDK 14), Bożym obrazem², istotą rozumną i celem stworzeń (KDK 12). Z natury swej jest społeczny i *drogą Kościoła*³.

Ten z natury społeczny człowiek ma niezbywalne prawa, powszechne⁴ i nienaruszalne⁵. Jest wewnątrznie wolny i ma prawo do wolności⁶ i do poszukiwania prawdy (DWR 3), która jest źródłem wolności człowieka⁷. Wśród licznych praw, mających zapewniać mu pełny rozwój osobowości⁸, ma prawo posiadania własności — niezbędnej do własnego rozwoju i utrzymania rodziny⁹.

¹ KDK 12, 21, 26, 41, 49; DWR 1-3, 9, 11; Paweł VI, *Octogesima adveniēns*, 16, 22; Jan Paweł II, *Redemptor hominis*, 8, 10-12; *Laborem exercens*, 18, 22, 23, 27; Przemówienie w UNESCO 2 czerwca 1980 r., 2; *Orędzie na XIV Światowy Dzień Pokoju 1 stycznia 19181 r.*, 3, 5.

² Rdz 1,36; KDK 12, 17, 24; Paweł VI, *Populorum progressio*, 27; Jan Paweł II, *Redemptor hominis*, 9,13, 21; *Laborem exercens*, 0, 4, 6, 9, 25-27; *Do robotników „Solvay'u, Resignano 19 marca 1982 r.*, 11; *Spotkanie z robotnikami Porto 15 maja 1982 r.*, 3-4, 9; *Christifideles laici*, 5.

³ Jan Paweł II, *Redemptor hominis*, 14; *Centesimus annus*, 53; *List do Rodzin Ojca Świętego Jana Pawła II, Rok Rodziny 1994*, 1.

⁴ KDK 26, 29; *Octogesima adveniēns*, 16; *Dokument Stolicy Apostolskiej o wolności religijnej*, 1; *Laborem exercens*, 18; *Deklaracja Stolicy Apostolskiej w sprawie Polski*, Madryt 12 lutego 1982 r., 5.

⁵ DWR 1, 6; KDK 26, 29; *Redemptor hominis*, 17; *Laborem exercens*, 22.

⁶ Jan XXIII, *Mater et Magistra*, 55; *Pacem in terris*, 104; Paweł VI, Przemówienie wygłoszone na posiedzeniu plenarnym MOP, Genewa, 10 czerwca 1969 r., 16; Jan Paweł II, *Orędzie do biskupów w Puebla*, 22 stycznia 1979 r., 27; *Orędzie do Organizacji Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku 2 października 1979 r.*, 13; *Orędzie na XIII Światowy Dzień Pokoju 1 stycznia 1980 r.*, 1; *Orędzie na XIV Światowy Dzień Pokoju 1 stycznia 1981 r.*, 5.

⁷ Por. *Słownik katolickiej nauki społecznej*, redakcja naukowa W. Piwowarski, Warszawa 1993, s. 141-142.

⁸ Tamże, s. 123.

⁹ Leon XIII, *Rerum novarum*, 4-10, 12, 19, 34; Pius XI, *Quadregesimo anno*, 45, 49; Jan XXIII, *Mater et Magistra*, 19, 43, 55; *Pacem in terris*, 17, 21; Paweł VI, *Octogesima adveniēns*, 14; Jan Paweł II, *Laborem exercens*, 14, 18.

Wraz z przysługującymi mu prawami człowiek ma obowiązki¹⁰. Życie członka społeczności może rozwijać się prawidłowo tylko na zasadzie organicznego współdziałania. Społeczność stwarza mu warunki bytowania i rozwoju, on zaś służy jej swoim wkładem w jej rozwój i współdziałaniem z nią. Korzystanie z praw bez wypełniania obowiązków, jak i naodwrot, jest naruszeniem społecznego porządku. Skutki takiego naruszania nie dają długo czekać na siebie. Wykazują to dzieje i analiza współczesnej rzeczywistości.

Poszanowanie praw każdego człowieka z jednej strony, wypełnianie przez niego społecznych obowiązków z drugiej strony stanowi zasadniczy element w całej nauce społecznej Kościoła. Kościół nieustannie przypomina obowiązek poszanowania praw każdego człowieka¹¹ a jednocześnie poucza tego ostatniego o cnotach społecznych i obowiązkach wobec społeczności na nim spoczywających, wzywa do ich wypełniania i ukazuje drogę do rozwoju¹². Poszanowanie praw ludzkich i wypełnianie obowiązków człowieka wobec społeczności musi więc być płaszczyzną zainteresowań duszpasterstwa, wymagającą głębszego wnikania w społeczną naukę Kościoła i wprowadzania w życie w całej jej rozciągłości.

2. Życie rodzinne

Kolejnym zasadniczym elementem społecznej nauki Kościoła jest życie rodzinne. Ono jest fundamentem rozwoju społeczeństwa. Rodzina jest bowiem podstawową komórką każdej społeczności¹³. W niej kształtują się postawy ludzkie, społeczne, religijne, traktowanie życia gospodarczego, kultury i spraw publicznych. Jan Paweł II w Encyklice *Redemptor hominis* napisał o człowieku, że jest *drogą Kościoła*¹⁴. W Roku Rodziny pisze: *Pośród tych wielu dróg rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą (List do Rodzin Ojca Świętego Jana Pawła II, 2)*. Rodzina leży bowiem u podstaw cywilizacji miłości¹⁵. Rodzina jest centrum i sercem cywilizacji miłości¹⁶. Tymczasem rodzinie zagraża współczesny utylitaryzm, cywilizacja destrukcji, cywilizacja *rzeczy*, a nie *osób*¹⁷. Życie rodzinne jest więc niezwykle ważnym elementem życia społeczeństw, ich kondycji i rozwoju. Kościół w licznych dokumentach podkreśla znaczenie rodziny i wzywa do jej umacniania¹⁸. Rodzina musi zatem stawać się zasadniczym elementem troski duszpasterskiej wszystkich szczebli i kierunków.

¹⁰ Związek obowiązków z prawami osoby ludzkiej podkreśla szczególnie encyklika *Pacem in terris*, 9, 28, 23; por. także Pius XII, *Summi Pontificatus*, 50; *Przemówienie wygłoszone 24 grudnia 1942 r.*, 27.

¹¹ *List do Rodzin Ojca Świętego Jana Pawła II*, 13.

¹² KDK 37, 40, 60; *Octogesima adveniens*, 47; Jan Paweł II, *Spotkanie z intelektualistami*, Uniwersytet w Coimbra, 15 maja 1982 r., 3; *Przemówienie na 68 Sesji MOP*, 10; *Liturgia słowa w San Pedro Sula*, 8 marca 1983 r., 4.

¹³ *List do Rodzin Ojca Świętego Jana Pawła II*, 2.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Paweł VI, *Przemówienie na zakończenie Roku Świętego (25 grudnia 1975 r.)*, *Insegnamenti di Paolo VI*, XIII (1975) 1568; Jan Paweł II, *Dives in misericordia*, 14; *Przemówienie na 68 Sesji MOP*, 14; *Homilia podczas nabożeństwa maryjnego*, Katowice 20 czerwca 1983 r., 11; *List do Rodzin*, 13.

¹⁶ *List do Rodzin*, 13.

¹⁷ Tamże; *Sollicitudo rei socialis*, 25.

¹⁸ *List do Rodzin*, 23.

3. Życie społeczne

Człowiek z natury swojej jest istotą społeczną (DWR 3,4; KDK 12,25; DA 18). Do życia, rozwoju i osiągnięcia pełni swej osobowości potrzebuje koniecznie warunków tworzonych przez społeczność i rozwijania się w niej. Życie społeczne jest więc konieczne dla rozwijania się ludzi¹⁹. Wymaga ono postaw społecznych i etycznych poszczególnych osób, rodzin i grup w społeczności istniejących i tworzonych dla realizacji wspólnych celów. Podstawą życia społecznego jest świadomość rozumnych istot ludzkich, ich wolność, celowość oraz porządek i hierarchiczność. Na tej podstawie życie społeczne rozwija się na drodze poszanowania prawdy, miłości i sprawiedliwości, solidarności. Panowanie etyki społecznej w życiu społeczności buduje pokój między ludźmi i dobro wspólne (jako sumę warunków umożliwiających i ułatwiających rozwój każdego²⁰) — warunkujące dobro osobowe. Społeczność dla osiągnięcia tego dobra organizuje życie zawodowe, instytucje społeczne i władzę, a poszczególne jednostki łączą się w związki zawodowe i inne grupy społeczne. Wymienione czynniki wskazują więc na znaczenie życia społecznego i niezbędność traktowania go w posłanniczej działalności pasterskiej Kościoła jako elementu wielkiej wagi, z licznymi dziedzinami i problemami, które nie mogą być obce autentycznemu i całościowemu duszpasterstwu. Nie mogą być obce duszpasterstwu obecnej doby cywilizacyjnej, w której Kościół z wielką troską naświetlił istotne dziedziny życia społecznego i wskazał drogę rozwiązań problemów w nim występujących.

4. Życie gospodarcze

Z życiem społecznym elementem wielostronnie poruszonym w społecznej nauce Kościoła jest życie gospodarcze. Wiązą się one bowiem z sobą niejako organicznie. Przez życie gospodarcze społeczność tworzy warunki rozwoju dla wszystkich swych członków. Przez nie: 1) usuwa brak środków do życia i rozwoju, 2) utrwała i doskonali warunki rozwoju zarówno całej społeczności jak i poszczególnych członków indywidualnie. Życie gospodarcze nie może więc być dla duszpasterstwa czymś obojętnym. Społeczna nauka Kościoła potwierdza to przez naświetlenie elementów życia gospodarczego jak i położenie nacisku na traktowanie całej tej dziedziny²¹.

Kościół w licznych dokumentach pośrednio i bezpośrednio naświetla zagadnienia związane z życiem gospodarczym. Przypomina współczesnemu człowiekowi powołanie go przez Stwórcę do pracy i doskonalenia przez nią świata²². Podkreśla z mocą jej godność oraz podstawy podmiotowego traktowania jej²³. Kładzie nacisk na obowiązek pracy²⁴, prawo do niej²⁵ oraz jej ochronę²⁶.

¹⁹ Przyczyną tej konieczności jest niesamowystarczalność jednostki ludzkiej (por. Cz. Strzeszewski, *Katolicka nauka społeczna*, Warszawa 1985, s. 18).

²⁰ KDK 26, 74; DWR 6; por. *Słownik katolickiej nauki społecznej*, dz. cyt., s. 41-43.

²¹ KDK 63-72; *Populorum progressio*, (szczególnie) 34, 35, 56, 57; *Laborem exercens*, 5.

²² KDK 34; *Laborem exercens*, 25.

²³ *Laborem exercens*, 6.

²⁴ KDK 67; *Populorum progressio*, 18, 27; *Przemówienie na 68 Sesji MOP*, 6, 12.

²⁵ KDK 26, 66; *Quadragesimo anno*, 14; *Laborem exercens*, 18, 21-22.

²⁶ *Rerum novarum*, 16, 29, 33; *Quadragesimo anno*, 71; *Mater et Magistra*, 13; *Laborem exercens*, 9, 19, 22, 26.

Domaga się słusznej płacy²⁷ i uwłaszczenia pracy²⁸, zabezpieczenia wypoczynku²⁹. Zajmuje stanowisko w sprawie związków zawodowych oraz ich walki o poszanowanie praw ludzi pracy³⁰. Wyjaśnia, że postęp gospodarczy wiąże się z postępowaniem moralnym a wszelkie przejawy egoizmu wprowadzają w życie gospodarcze element destrukcji, niszczą środowisko naturalne, wprowadzają w życie ludzi niesprawiedliwość i walkę, która nie służy życiu ludzi w pokoju. Tak istotne dla bytowania człowieka na ziemi i dla jego podążania do wieczności z Bogiem czynniki nie mogą być obojętne dla chrześcijańskiej postawy i budowania dobra wspólnego na drodze cywilizacji miłości, nadającej życiu gospodarczemu znamiona najpomyślniejszego.

5. Dobro wspólne

Celem życia społecznego i gospodarczego jest dobro wspólne (*bonum commune*). Nie wnikając w szczegółowe różnice, dobro wspólne oznacza sumę warunków umożliwiających i ułatwiających każdemu rozwój osobowości (por. DWR 6; KDK 26, 74)³¹. Dobro wspólne wszystkich ludzi — to pokój, nieskażone środowisko naturalne (czyste powietrze, czysta woda i niezatruta ziemia), zorganizowane życie społeczne na zasadach miłości i sprawiedliwości, powszechna oświata i służba zdrowia, organizacja komunikacji, zaopatrzenie we wszelkie środki do życia i rozwoju oraz wszystko, co temu rozwojowi służy. Dobru temu winni służyć wszyscy: osoba, rodzina, cała społeczność, jej instytucje i państwo. Dobra tego domaga się społeczna natura człowieka i przykazanie miłości człowieka. Dobru temu winno służyć życie gospodarcze. Dobro wspólne chrześcijanie winni budować przez swoje postawy i na drodze wszechstronnej miłości czynnej.

6. Kultura

Ważnym elementem, któremu wiele miejsca poświęca społeczna nauka Kościoła, jest kultura. Ma ona charakter społeczny i jest wytworem społeczności³². Jej istotą jest forma i porządek życia, doskonalenie osoby, osiągnięcie doskonałości społecznej, uszlachetnianie wszystkiego, w co człowiek jest wpisany. Materialna i duchowa natura człowieka domaga się wszechstronnego rozwoju kultury. Prawo zaś do niej ma charakter powszechny (KDK 60), to znaczy przysługuje każdemu człowiekowi i nie może być odebrane przez żadną władzę. Jest to bowiem niezbywalne prawo osoby ludzkiej³³. Ponieważ prawo rodzi obowiązek, prawo do kultury rodzi obowiązek jej popierania i rozwijania oraz pogłębiania. W życiu społecznym wszyscy mają ten obowiązek. Wypełnia-

²⁷ *Rerum novarum*, 1, 7, 34; *Quadragesimo anno*, 71; *Mater et Magistra*, 31, 33, 68, 70; *Laborem exercens*, 19.

²⁸ Por. *Słownik katolickiej nauki społecznej*, dz. cyt., s. 140.

²⁹ *Orędzie do Organizacji Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku*, 13.

³⁰ Por. *Słownik katolickiej nauki społecznej*, dz. cyt., s. 160-169.

³¹ Por. tamże, s. 41-43.

³² Por. tamże, s. 91.

³³ *Pacem in terris*, 9; Jan Paweł II, *Przemówienie do Świętego Kolegium Kardynalskiego z 22 grudnia 1979 r.*; *Orędzie na XIII Światowy Dzień Pokoju*, 1, 7; *Dokument Stolicy Apostolskiej o wolności religijnej*, 5; *Laborem exercens*, 19; *Przemówienie na 68 Sesji MOP*, 4.

nie tego obowiązku stanowi istotny czynnik życia ludzi. Przez nie ukazuje się i pielęgnuje wartości doskonałe. Trzeba jednak dążyć do *ewangelizacji kultur*, kładąc akcent na *być*, a nie na *mieć*, co jest opcją związaną z kształtowaniem cywilizacji miłości³⁴, jako cywilizacji przeciwstawnej do cywilizacji śmierci. Zagadnienie traktowania w życiu chrześcijan kultury i jej charakteru stanowi kolejny po omówionych element w społecznej nauce Kościoła i życia chrześcijańskiego.

7. Życie publiczne i polityczne

Zasadniczym wreszcie elementem społecznej nauki Kościoła jest życie publiczne i polityka. Wraz bowiem z cnotami społecznymi życie społeczności i jej rozwój wymagają kierowania się w niej wszystkich zasadami sprawiedliwości we wszystkich jej wymiarach. Oznacza to niezbędną przestrzegania zasad sprawiedliwości zamiennej (*iustitia commutativa*), legalnej (*i. legalis*), rozdzielczej (*i. distributiva*), społecznej (*i. socialis*) a także karzącej (*i. punitiva*) — przeciwdziałającej krzywdom, przestępczości i jej zapobieganiu. Społeczność może rozwijać się optymalnie jako zorganizowany organizm, w którym każdy członek troszczy się o jej dobro wspólne jako całości, a ona otacza opieką każdego swego członka. Organiczny rozwój społeczeństwa wymaga jako podstawy prawdy i miłości, stanowiącej siłę napędową dla zachowywania zasad sprawiedliwości we wszystkich wymienionych wyżej jej wymiarach. To jest najgłębsza podstawa organicznego rozwoju społeczności, jej mocy i budowania przyszłości. Do takiego rozwoju służy społeczności najwyższa jej organizacja — państwo. Ma ono jednak spełniać funkcję pomocniczą: służyć dobru wspólnemu społeczności, która je tworzy, a nie stawać się narzędziem przemocy i ucisku, zniewalania i totalitaryzmu³⁵. Członkowie społeczności, jako obywatele swego państwa, mają obowiązek troski o nie, współdziałania z nim dla dobra wspólnego, wypełniania wobec niego swych obowiązków, współuczestniczenia w wyborach do władz samorządowych i państwowych³⁶, aby powierzać sprawowanie władzy ludziom mogącym jak najlepiej służyć dobru wspólnemu wszystkich obywateli, prowadzić politykę w harmonii z prawdą i miłością — najwyższym przykazaniem chrześcijaństwa i drogą do pełni dobra integralnego człowieka³⁷. Chrześcijanie żyją w społeczności, są powołani do współdziałania z Bogiem i ewangelizowania całego porządku doczesnego. W odniesieniu do życia publicznego i polityki władzy (przez siebie do działania powoływanej) winni działać zgodnie z Ewangelią i obowiązującym prawem miłości chrześcijańskiej. Sprawy publiczne i działalność przedstawicieli władzy samorządowej i państwowej z punktu widzenia zasad moralności oraz dobra wspólnego stanowią element rzeczywistości, w którą są wpisani, i ją winni kształtować według treści przykazania miłości. Społeczna nauka Kościoła naświetla ten element i on nie może być obcy działalności duszpasterskiej i apostołskiej.

³⁴ Por. *Słownik katolickiej nauki społecznej*, dz. cyt., s. 92.

³⁵ Por. tamże, s. 197-198.

³⁶ *Christifideles laici*, 42.

³⁷ Zob. F. Woronowski, *Nasza polska i chrześcijańska droga pełni dobra*, Lubaczów-Łomża 1991.

Wymienione wyżej elementy, wyjaśniane w społecznej nauce Kościoła, z pastoralnego punktu widzenia są najistotniejsze. W nich mieszczą się bardziej szczegółowe oraz wiążące się z nimi, z całości ich przyjęcia dla duszpasterstwa pewnie wynikające. Poruszane i naświetlane przez naukę Kościoła elementy wskazują na aktualną i zarazem głęboką potrzebę kształtowania całokształtu życia chrześcijańskiego z ich uwzględnieniem. Ich zaś pełne uwzględnienie to daleko sięgające poszerzanie i pogłębianie aktualnego duszpasterstwa, stopniowo przechodzącego z tradycyjnego w posoborowe oraz uwzględniające współczesne znaki czasu.

Z niezbędnością uwzględniania przez duszpasterstwo wszystkich szczebli i kierunków elementów społecznej nauki Kościoła wiąże się zagadnienie sposobu wprowadzania ich w życie przez duszpasterstwo i apostołstwo świeckich. Dotykają one bowiem dziedzin, w których świat ma swoją autonomię³⁸, i którymi Kościół z natury swojej misji nie zajmuje się. Organizowanie życia społecznego, gospodarka i jej doskonalenie, samorządy i państwo, polityka wewnętrzna i zewnętrzna państwa, związki zawodowe, organizacja oświaty i służby zdrowia oraz inne nie należą do zadań misji Kościoła. Są to zadania ludzi świeckich, obywateli Ziemi i poszczególnych na niej społeczności oraz państw. Kościół po nie nie sięga. Jednocześnie trzeba podkreślić, że nieprzychylnie Kościołowi i Ewangelii różne ośrodki i materialistyczne kierunki usiłują osłabiać duszpasterstwo i zarzucać mu wtrącanie się do spraw do niego nienależących. Takimi próbami posługują się m.in. niektóre ośrodki zakamuflowanej walki z Kościołem i chrześcijańskimi wartościami w naszym kraju, jak np. w próbach legalizacji aborcji, usunięcia nauki religii ze szkół, utrudniania ratyfikacji konkordatu i innych. Należy zatem jednoznacznie wskazać, że do duszpasterstwa w odniesieniu do wymienionych dziedzin należy:

1. wszechstronne nauczanie chrześcijan o ich prawach i obowiązkach do nich należących we wszystkich tych dziedzinach,
2. orientacja duszpasterstwa na formowanie pełni życia chrześcijańskiego, co oznacza pionowo-poziomą zjednoczoną w Chrystusie komunę miłości³⁹,
3. niesienie wszelkiej pomocy religijnej chrześcijanom w zajmowaniu przez nich postaw pełni życia chrześcijańskiego, wyrażającej się żywą wiarą i wyrastającą z niej wszechstronną chrześcijańską miłością czynną⁴⁰.

Wprowadzanie w życie społecznej nauki Kościoła to zatem przede wszystkim formowanie postaw religijno-społecznych odnoszeń się chrześcijan do wszystkich dziedzin życia.

II. FORMOWANIE SPOŁECZNYCH ODNIESIEŃ CHRZEŚCIJAN

Chrześcijanin to człowiek zjednoczony sakramentalnie z Chrystusem i Jego Mistycznym Ciałem, powołany do wypełniania w tej jedności zadań miłości. To najwyższe przykazanie a wypełnienie go jest tym, po czym ma się go rozpoznawać

³⁸ KDK 36, 41, 55, 56, 76.

³⁹ Zob. F. Woronowski, *Nasza polska i chrześcijańska droga do pełni dobra*, s. 4-6.

⁴⁰ Tamże, s. 27.

(J 13,34-35). Jest to zatem istota życia chrześcijańskiego, a nie coś dodatkowego lub drugorzędnego. Takim powinno być życie chrześcijańskie chrześcijanina niezależnie od jego stanu, zawodu, stanowiska społecznego, posiadania, rodzaju wykonywanej pracy, powierzanych mu i wypełnianych przez niego zadań. Tym samym duszpasterstwo ma zadanie formować chrześcijańskie odnośnienie się chrześcijan do rzeczywistości wszystkich dziedzin życia ludzkiego.

Zgodnie z treścią społecznej nauki Kościoła całokształt życia ludzkiego można ująć w następujące, złożone z dalszych elementów, płaszczyzny: życie społeczne, gospodarcze, kulturę i życie polityczne. Wcielenie nauki społecznej Kościoła przez duszpasterstwo oznacza zatem formowanie odnośnienia się chrześcijan zgodnie z Ewangelią do każdej z tych płaszczyzn i jej elementów składowych. Czyli we wcieleniu w życie społecznej nauki Kościoła duszpasterstwo ma następujące złożone i aktualne zadania, które wymienia się niżej.

1. Formowanie właściwej postawy chrześcijan wobec życia społecznego.

Człowiek jest powołany do życia społecznego, ma zadanie to życie doskonalić i ono zależy od postaw ludzkich. Społeczne postawy ludzi są więc podstawowym czynnikiem życia społeczności i jego poszczególnych elementów na nie się składających. Te zaś postawy duszpasterstwo ma kształtować jako jedno z pierwszych swych zadań i przez nie wpływać świadomie i programowo na rozwój i charakter życia społecznego, w którym chrześcijanie mają udział.

Chrześcijanie są członkami Mistycznego Ciała Chrystusa⁴¹. Są jednocześnie powołani do wzajemnej miłości, jaką Chrystus nas umiłował (J 13,34). Tylko miłość jest drogą do prawdziwego wyzwolenia ludzi ze struktur grzechu i destrukcji oraz do budowania świata pełni dobra dla wszystkich⁴². Najwyższym obowiązkiem duszpasterstwa jest prowadzenie ludzi ku świętości miłości⁴³, orientowanie ich na wzajemną solidarność, tworzenie dobra wspólnego, miłość czynną we wszystkich wymiarach, formując w ten sposób postawy społeczne. Dąży do tego celu przez rozbudzanie ducha wspólnej modlitwy, świadomości wspólnoty eucharystycznej oraz organizowania wszechstronnej miłości miłosiernej⁴⁴, niosącej pomoc każdemu w każdej potrzebie (KDK 8). Na tym fundamencie z kolei kształtuje właściwe dla chrześcijan odnośnienie się do każdego elementu życia społecznego w duchu zjednoczenia w Chrystusie, wzajemnej miłości, wypełniania cnót społecznych i budowania na ziemi społeczeństwa miłości i dobra wspólnego.

Formowanie postaw społecznych, przez które buduje się życie społeczne prawdziwej jedności i miłości, wymaga programowego w tym kierunku działania duszpasterskiego. W tym kierunku musi iść wychowywanie chrześcijan. Do społecznego życia wychowywać chrześcijan musi samo duszpasterstwo swoją pracą i przykładem oraz mobilizować do tego swoją działalnością (w różnych formach) rodziny, szkołę, grupy społeczne jako środowiska wychowawcze i tworzyć klimat wychowawczy w swoich środowiskach. Jednocześnie dla formacji postaw społecznych duszpasterstwo musi prowadzić ciągłą działalność

⁴¹ KDK 32; *Octogesima adveniens*, 48; *Redemptor hominis*, 8,18, 20-22; *Christifideles laici*, 12, 20.

⁴² Jan Paweł II, *Bożonarodzeniowe Oświadczenie* 1986.

⁴³ KK 42.

⁴⁴ *Dives in misericordia*, 8.

uświadamiającą i przybliżającą ludziom społeczną naukę Kościoła. Wreszcie w pracy w tym kierunku duszpasterstwo powinno w zasięgu swych możliwości wpływać na organizowanie się życia społecznego w duchu nauki Kościoła w tym zakresie.

Trzeba podkreślić, że formowanie odnośnię się chrześcijan do życia społecznego w jego wszystkich zasadniczych wymiarach czeka na daleko sięgające przeobrażenia w duszpasterstwie. Wyrazem tego są m.in. słabe i tylko wycinkowe działania charytatywne, stosunek do zagadnienia bezrobotnych, do własności społecznej i wiele innych zjawisk.

2. Formowanie odnośnię się chrześcijan do życia gospodarczego

W zmaterializowanym sposobie myślenia wielu ludzi, w klimacie postępującego niszczenia środowiska naturalnego, korupcji i fali przestępczości, nowych form wyzysku człowieka przez człowieka i gospodarczego zniewalania słabszych, zapaści ekonomicznej — wraz z formacją społecznych postaw jest niezbędne formowanie chrześcijańskiego odnośnię się współczesnych ludzi do zagadnień życia gospodarczego. W życiu tym czynnikiem odrodzenia, ożywienia i perspektywicznego rozwoju jest wprowadzenie w nie etyki zawodowej, pełnego morale chrześcijańskiego i miłości. Tylko miłość wraz z postępem technicznym i naukowym może tchnąć w życie społeczne i gospodarcze nową świeżość, wyzwolenie z niszczących je zależności, wprowadzić w nie nowe siły porządkujące i twórcze. To zaś jest uzależnione od postaw człowieka wobec spraw gospodarczych. Formowanie właściwych odnośnię się chrześcijan do życia gospodarczego jest więc aktualne i dużego znaczenia.

Formacja właściwych odnośnię się chrześcijan do życia gospodarczego jest zadaniem duszpasterstwa. Gospodarka jest podstawową dziedziną życia. Jej prowadzenie zgodne z zasadami Ewangelii jest sprawą życia ludzi, ich rozwoju i świętości; jest sprawą ich moralności, miłości i sprawiedliwości, chrześcijańskiego traktowania pracy. Duszpasterstwo ma więc zasadniczy obowiązek formowania odnośnię się chrześcijan do zagadnień gospodarczych.

W formacji właściwych odnośnię się do zagadnień gospodarczych duszpasterstwo przede wszystkim ma zadanie wpływania na: podmiotowe traktowanie pracy, a nie jako *towar*⁴⁵, pojmowanie jej jako swoje powołanie wyrażające człowieczeństwo⁴⁶, współdziałanie z Bogiem⁴⁷, wpisanie jej trudu w zbawczy krzyż Chrystusa⁴⁸, czynnik przeobrażenia zastanej rzeczywistości w lepszą, tworzenia dobra wspólnego. Jednocześnie z formowaniem właściwego traktowania pracy ludzkiej zadaniem duszpasterstwa jest kształtowanie odnośnię się chrześcijan do życia gospodarczego, aby stawało się coraz lepsze. Ma więc zadanie prowadzić chrześcijan, aby:

— przeciwstawili się swoimi postawami zjawiskom negatywnym w gospodarce, a zatem: traktowaniu pracy jako *towaru*, wyzyskowi słabszych,

⁴⁵ *Laborem exercens*, 7.

⁴⁶ Tamże, 6.

⁴⁷ Tamże, 25.

⁴⁸ Tamże, 27.

niedotrzymywaniu umów, wszelkiej nieuczciwości, marnotrawstwu i innym przejawom niegospodarności, nieuczciwej płacy, zaniedbania higieny i bezpieczeństwa pracy, uniemożliwianiu zasłużonego wypoczynku i innym zjawiskom, które obniżają gospodarkę opartą na etyce i służącą dobru wspólnemu wszystkim;

— podnosili jakość gospodarki (własnej i społecznej), ją ożywiali i prowadzili do coraz większego rozkwitu, a zatem: na każdym odcinku życia gospodarczego troszczyli się o najlepszą jakość pracy i jej wydajność, o jednoczesny w niej postęp techniczny, naukowy i moralny, wykorzystanie surowców wtórnych, zagospodarowanie nieużytków i czynili ją zdrową, rozwijającą się i coraz lepszą; dążyli przez życie gospodarcze do uwłaszczenia pracy i zapewnienia wszystkim środków do życia i rozwoju; czynili życie gospodarcze wyrazem współdziałania człowieka z Bogiem i służby człowiekowi;

— przez życie gospodarcze, w którym uczestniczą w jakikolwiek sposób, budowali dobro wspólne, a zatem: nie niszczyli przyrody, lecz ją chronili⁴⁹, umacniali pokój między ludźmi i tworzyli cywilizację miłości i życia, a nie śmierci⁵⁰.

Formacja odnośnień się współczesnych ludzi, dzieci cywilizacji materialistycznego sposobu myślenia w gospodarce i konsumpcjonizmu, do życia gospodarczego w duchu społecznej nauki Kościoła jest ze wszech miar aktualna, nagląco potrzebna i jednocześnie niełatwa. Wymaga przeobrażeń sposobu myślenia i powiązania z kształtowaniem chrześcijańskiej kultury.

3. Formowanie odnośnień się chrześcijan do kultury

Istotnym czynnikiem całokształtu życia jest kultura. Ponieważ różnie są pojmowane wartości jako jej przedmiot, może ona mieć różny charakter: chrześcijański i aż do wrogiego chrześcijaństwu. Dla całokształtu życia zgodnego z Ewangelią istotne więc znaczenie ma formacja odnośnień się chrześcijan do tego, co nosi nazwę kultura.

W formacji odnośnień ludzi do wymienionego zakresu życia niezbędne są dwa rodzaje działań. Są to:

— Kształtowanie postaw świadomego i zdecydowanego przeciwdziałania negatywnym zjawiskom obniżania poziomu kultury pełni dobra i piękna. Do zjawisk takich należą przede wszystkim zachowania ludzi poniżające ich samych, obrażające społeczność, porządek publiczny i niszczące dobro (wulgaryzm, pijackie zachowanie w miejscach publicznych [i nie tylko]; niszczenie przyrody, mienia i szpecenie otoczenia, zaśmiecanie, wszelki wandalizm i przestępczość). Obok tych zjawisk w cywilizacji śmierci jesteśmy świadkami zamieniania wolności w samowolę, egoizmu, stawiania na używanie, seksualizm i pornografię, brutalność i walkę z życiem⁵¹, degradację człowieczeństwa i domagania się legalizacji zabijania dzieci nienarodzonych⁵². Sprowadzają one kulturę do jej

⁴⁹ Por. *Człowiek przeciwko sobie?*, pr. zb. pod red. A. Leńkowej, Warszawa 1986, s. 11-42; J.M. Dołęga, *Człowiek w zagrożonym środowisku*, Warszawa 1993, w której wykazane zagrożenia wskazują niezbędność chronienia przyrody.

⁵⁰ *Liść do Rodzin*, 13.

⁵¹ Wyrazem tej walki są usiłowania legalizacji aborcji.

⁵² Zob. F. Woronowski, *Pytanie do każdego*, „*Wspólna Sprawa*” 2/1993 nr 1, s. 26-28.

zaprzeczenia i dehumanizacji. Rzeczywistość moralnego nihilizmu, przesylenia seksem, łatwizną użycia i samowoli nazywa się postępek i przygotowaniem do „Europy”. Zjawiska braku kultury jak i jej schorzenia są groźne dla życia społeczeństwa i jego przyszłości, godzą w życie religijno-społeczne i jego moc. Kształtowanie postaw chrześcijan przeciwstawienia się swoim życiem tym zjawiskom i ograniczania ich wpływu na życie jest niezbędne i ze względu na ich rozmiary przynaglające.

— Mobilizowanie do pozytywnego podnoszenia poziomu kultury chrześcijańskiej. Każdy ma prawo do korzystania z dóbr kultury⁵³ i jest powołany do tworzenia jej według swoich osobowych możliwości. W celu wyzwalania świata z niewoli zła i jego brzydoty a budowania rzeczywistości dobra i piękna duszpasterstwo ma zadanie formacji postaw chrześcijan pozytywnego podnoszenia poziomu kultury w każdej sytuacji. Między Ewangelią a kulturą nie ma sprzeczności⁵⁴. Najgłębsza kultura ponadto wyrasta na podłożu Ewangelii⁵⁵. W ewangelizacyjnej swej pracy duszpasterstwo winno więc kształtować postawy chrześcijan w kierunku budowania w całej rozciągłości życia kultury na chrześcijańskich wartościach opartej. Powinno zatem nastawiać chrześcijan na wspieranie i tworzenie kultury duchowej. Ta zaś jest najgłębsza i dla człowieka najpomysłniejsza, gdy u jej podłoża jest świętość i miłość chrześcijańska. Jednocześnie powinno ono prowadzić chrześcijan do pielęgnowania dziedzictwa narodowego i tradycji, do pielęgnowania przyrody i piękna całej otaczającej rzeczywistości. Wreszcie duszpasterstwo ma zadanie kształtowania postaw chrześcijan w odniesieniu do kultury materialnej, prowadząc nieustanną pracę w kierunku wprowadzania w życie chrześcijan właściwe traktowanie pracy, prawdę, sprawiedliwość, miłość i inne cnoty społeczne, zjednoczenia w Chrystusie i budowania w tym zjednoczeniu dobra wspólnego. Jest to droga do dynamiki życia gospodarczego i głębokiej w nim kultury. Przez formowanie postaw kulturowych duszpasterstwo wywiera więc wpływ na tak istotną płaszczyznę całokształtu życia, jaką jest kultura.

4. Formowanie odnośnię się chrześcijan do życia politycznego

Wielką i wywierającą duży wpływ na bytowanie i zachowanie ludzi w świecie rolę spełnia państwo i prowadzona przez nie polityka. Chrześcijanin musi — jak każdy obywatel — odnosić się do państwa i jego polityki jako do rzeczywistości, w którą jest wpisany. Duszpasterstwo ma więc zadanie kształtowania odnośnię się chrześcijan do nich jako elementu ich życia. W tym odnoszeniu się do nich obowiązuje Ewangelia tak samo, jak w odnoszeniu do innych płaszczyzn życia. Odnośnię to winno być etyczne i zgodne z miłością, która jest właściwą postawą chrześcijanina. W odnoszeniu tym istotne są zatem następujące elementy:

- świadczenie o przynależności do Chrystusa,
- wypełnianie obowiązków wobec państwa zgodnie z prawdą i miłością,

⁵³ KDK 9, 29, 60; *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*, art. 27.

⁵⁴ KDK 57, 58.

⁵⁵ Tamże.

- wybieranie do władz lokalnych, państwowych i przedstawicielstw międzynarodowych ludzi godnych powierzenia im urzędu i funkcji,
- sprawowanie powierzonej władzy zgodnie z wymaganiami Ewangelii, wyjaśnionymi w społecznej nauce Kościoła.

Chrześcijanin w odnoszeniu się do spraw publicznych, państwa i organizacji międzynarodowych winien zajmować postawę chrześcijańską w każdym z tych elementów i na tej drodze dążyć do budowania przez nie dobra dla wszystkich ludzi.

Państwo jest najwyższą organizacją społeczeństwa, która ma służyć jego dobru. Ma więc spełniać funkcję pomocniczą⁵⁶ i narzędzia osiągnięcia warunków rozwoju dla wszystkich, a nie zniewalania obywateli, totalitaryzmu⁵⁷, zaborczości i panowania przy pomocy siły fizycznej nad innymi narodami i ich podbijania. Wszyscy mają prawo do wolności⁵⁸ i życia w pokoju⁵⁹. Chrześcijanie, z istoty swego zjednoczenia z Chrystusem i w Nim między sobą w społeczność miłości, są powołani do tworzenia państwa troszczącego się o pełnię dobra integralnego człowieka (a nie tylko o dobra materialne i naturalne), zabezpieczającego wolność sumień swoich obywateli⁶⁰, broniącego ich wolności⁶¹, opartego na prawdzie i sprawiedliwości, w której szanowane są prawa wszystkich a obowiązki wypełniane w poczuciu odpowiedzialności, programowo budującego dobro wspólne całej społeczności z troską o czystość środowiska naturalnego.

Duszpasterstwo ma zadanie: kształtować świadomość chrześcijan dotyczącą ich praw i obowiązków obywatelskich, ukazywać im wizję państwa z katolickiej nauki społecznej wynikającą i formować chrześcijańskie zachowania obywatelskie. Przez to ostatnie chrześcijanie winni wpływać na to, by samorzady, państwo i organizacje międzynarodowe wyzwały się ze struktur grzechu, wychodziły z cywilizacji śmierci i wchodziły w cywilizację miłości i życia.

Formacja takich postaw chrześcijan to nie mieszanie się w politykę, lecz kierowanie ich ku pełni życia chrześcijańskiego; to wyprowadzanie z patologii życia ludzkiego, powodowanej przez egoizm, wiążące się z nim zakłamanie, wrogość i walkę między ludźmi, która niszczy ich dobro. Formacja chrześcijańskich odnoszeń się do spraw publicznych, państwowych i międzynarodowych jest tworzeniem nowych pojmowań funkcji państwa i współżycia warstw społecznych oraz narodowości, oparcia ich na prawdzie i wspólnym powiększaniu dobra; jest budowaniem cywilizacji miłości, nową ewangelizacją, obejmującą cały porządek doczesny⁶²; jest przejściem od duszpasterstwa i życia chrześcijańskiego niepełnego, chorego, do ich pełni.

⁵⁶ *Quadragesimo anno*, 79, 80.

⁵⁷ KDK 75; *Octogesima adveniens*, 34; *Redemptor hominis*, 17; *Orędzie na XIV Światowy Dzień Pokoju*, 2.

⁵⁸ *Pacem in terris*, 34; KDK 4, 17; DWR 11; *Redemptor hominis*, 12, 16; *Orędzie na XIV Światowy Dzień Pokoju*, 5-6.

⁵⁹ KDK 77-78.

⁶⁰ *Redemptor hominis*, 17; *Przemówienie w UNESCO*, 5; *Dokument Stolicy Apostolskiej o wolności religijnej*, 1-2; *Orędzie na XIV Światowy Dzień Pokoju*, 6.

⁶¹ Wolność jest dobrem człowieka i warunkiem rozwoju, każdy ma prawo do niej. Państwo ma zatem obowiązek zabezpieczenia jej, by obywatele mogli korzystać z niej bezpiecznie.

⁶² DA 5-7; *Christifideles laici*, 32-44.

Formowanie odnożeń się chrześcijan w duchu Ewangelii do wymienionych wyżej płaszczyzn prowadzi prostą drogą do ewangelizacji całego porządku życia doczesnego i pogłębiania duchowości chrześcijańskiej. Formowaniu temu należy więc nadać przyspieszenie przez wprowadzanie społecznej nauki Kościoła w życie konkretnych parafii niezależnie od ich typu.

III. WPROWADZANIE SPOŁECZNEJ NAUKI W PARAFIACH

Na wprowadzenie w życie codzienne społecznej nauki Kościoła praktycznie decydujący wpływ wywierają parafie. W nich bowiem kształtuje się charakter życia religijnego.

Parafia jest podstawową społecznością w Kościele⁶³. Jest wspólnotą wspólnot najbardziej zwartych, jak rodziny i małe grupy na co dzień się spotykające i współdziałające. Jednocześnie w parafiach występują wszystkie zasadnicze płaszczyzny życia a członkowie parafii muszą odnosić się do nich jako konkretnej rzeczywistości ich codziennego życia. Istnieją więc optymalne warunki dynamicznego formowania odnożeń się poszczególnych w niej chrześcijan, całych rodzin i grup do życia w poszczególnych płaszczyznach zgodnie z zasadami społecznej nauki chrześcijańskiej.

Wprowadzanie całej społecznej nauki Kościoła w codzienne życie parafii jest szansą głębokiego odrodzenia jej życia, zdynamizowania, włączenia w ewangelizację doczesnego porządku, ożywienia duchowości, wyjścia z chorego życia religijno-społecznego (okaleczonego i szukającego kompromisu ze złem) i wkraczania w jego pełnię: pionowo-poziomego zjednoczenia w Chrystusie oraz oparcia na wszechwymiarowej miłości chrześcijańskiej. Szansa ta polega na możliwości przeobrażenia parafii w rzeczywistą i świadomą komunię w Duchu Świętym zjednoczoną, uświęconą i tworzącą dobro wspólne dla rozwoju na ziemi, i podjęciu przez nią idei takiego zjednoczenia oraz przystąpieniu do jej urzeczywistniania na co dzień.

W realizacji tej szansy duszpasterstwo, dążąc do swojej pełni i formowania pełni życia chrześcijańskiego, musi postawić na przeobrażenie zastanej, aktualnej parafii w komunię, wspólnotę w Chrystusie (pionowo i poziomo) zjednoczoną, opartą na prawie wszechstronnej miłości (jako postawy dobra), społecznie się uświęcającej i budującej dobro wspólne tej komunii. Jest to bowiem wymóg natury chrześcijaństwa⁶⁴, pragnień i nakazów Chrystusa⁶⁵, powszechnego uświęcenia⁶⁶ i wyjścia z cywilizacji śmierci, czyli cywilizacji, u której podłoża leży egoizm. W postawieniu zaś na przeobrażenie parafii w określoną wyżej komunię mieści się właśnie wprowadzenie całej społecznej nauki Kościoła i formowanie odnożeń chrześcijan do poszczególnych dziedzin życia w duchu tej nauki.

⁶³ *Christifideles laici*, 26; por. także KPK, kan. 515 par. 1.

⁶⁴ Zob. F. Woronowski, *Nasza polska i chrześcijańska droga...*, s. 22-24.

⁶⁵ Mt 22,37-40; J 13,34; 15,12.

W przeobrażaniu parafii w rzeczywistość i świadomą swjej istoty komuniję zachodzi:

— Kształtowanie życia społecznego na najgłębszych podstawach i we wszystkich wymiarach. Kształtując komuniję miłości w Chrystusie, buduje się najbardziej dojrzałe życie społeczne. Komunia miłości nie dopuszcza bowiem naruszania praw człowieka, zakłamania, krzywdy, niszczenia. Jednocześnie otacza opieką słabych i chorych, pozytywnie buduje warunki rozwoju dla wszystkich jako współbraci, z troską o nich.

— Uzdrawianie i dynamizowanie życia gospodarczego. Tworzenie wspólnoty miłości wyklucza z życia gospodarczego nadużycia. Jednocześnie czyni pracę i osiągnięcie lepszych wyników w gospodarce współdziałaniem z Bogiem i czynną miłością twórczą. Ona motywuje wysiłki gospodarcze, postęp i współdziałanie w nich.

— Podnoszenie poziomu kultury. Chrześcijanie w świadomej komunii miłości wspólnymi siłami usuwają ze swego życia i życia środowiska to wszystko, co obniża godność człowieka, szpeci środowisko i zatruwa jego klimat. Jednocześnie nie szczędzi wysiłków dla podnoszenia wszędzie estetyki, ochrony przyrody, tradycji i rozwijania poszczególnych dziedzin kultury, której najgłębszą podstawą jest Ewangelia.

— Ewangelizacja porządku doczesnego. Jednoczeni w świętą społeczność miłości, chrześcijanie pogłębiają swoją świadomość potrzeby wybierania do sprawowania władzy ludzi moralnie bez zarzutu, sprawowania jej w prawdzie, sprawiedliwości i miłości, podejmowania jej dla służby dobru wspólnemu. W zjednoczeniu z Chrystusem kształtują całą rzeczywistość ziemską (od nich zależną) i przepajają duchem Ewangelii, czyniąc ją najkorzystniejszą dla życia i rozwoju współbraci. Kierując Lud Boży ku tworzeniu na co dzień świadomej komunii miłości, duszpasterstwo nie może nie wprowadzać w życie wymienionych elementów. Tym samym pełnia duszpasterstwa parafii to uświęcanie jej i wprowadzanie w życie codzienne całej społecznej nauki Kościoła, ustawiającej życie ludzi na fundamencie prawdy i wzajemnej służby. Duszpasterstwo parafii ma więc przed sobą zadanie formowania z niej rzeczywistej i w pełni tego świadomej komunii, konkretnie zjednoczonej wspólnoty w Chrystusie, wypełniającej dla odnowienia życia na ziemi i osiągnięcia udziału w wiecznym życiu Bożym zadania miłości na każdy dzień.

Przeobrażanie parafii w rzeczywistość komuniję miłości, w którym mieszczą się zasady całej społecznej nauki Kościoła, jest jednocześnie pełnią duszpasterstwa, dążeniem do pełni życia chrześcijańskiego i odnawianiem świata w nowy, o porządku na Ewangelii opartym. Powinno więc stać się zasadniczym programem każdej parafii. Przez nie prowadzi droga nie tylko do przemian w nich samych, lecz przez ich odrodzenie oraz pełnię w nich życia chrześcijańskiego do odnowienia całego społeczeństwa i narodu, w kraju i poza jego granicami żyjącego.

ZAKOŃCZENIE

Wprowadzanie w życie zasad społecznej nauki Kościoła jest w dużym stopniu uzależnione od pracy duszpasterstw w tym kierunku. Ponieważ nauka ta zakłada upragniony przez ludzi porządek pokoju i miłości, jako jedyną i zarazem niezawodną drogę do pełni ich dobra, wprowadzanie jej w życie jest przynaglającym wyzwaniem współczesnego duszpasterstwa. Na wprowadzanie jej w życie powinno ustawić się przede wszystkim duszpasterstwo parafii, formując w nich życie rodzin, mniejszych grup i całej społeczności w komunę miłości. Jest to zadanie, które leży u samych podstaw ożywienia, pogłębienia i dopełnienia samego duszpasterstwa oraz odrodzenia życia chrześcijan, nadania mu nowej dynamiki i budowania przez nie nowego w świecie porządku doczesnego. Jest to więc zadanie, które w dobie zapaści gospodarczej, fali rozładnia zasad moralnych i wypaczeń w kulturze jest niezmiernie aktualne. Od jego powszechnego przez duszpasterstwo realizowania w dużej mierze zależeć będzie kierunek cywilizacji: dalszej degradacji człowieczeństwa i środowiska naturalnego, walki z życiem i przyspieszania rozkładu oraz śmierci czy postawienia im tamy, zapoczątkowania nowego i niezawodnego odrodzenia oraz budowania nowej cywilizacji miłości i życia. Idzie więc o stawkę olbrzymiej wagi i odpowiedzialności.

Aktualne i tak wielkiej wagi zadanie stawia zatem duszpasterstwu nowe wymagania. Dotyczą one:

— wychowania w kierunku realizacji wszechstronnej miłości chrześcijańskiej, stanowiącej wraz ze sprawiedliwością podstawy chrześcijańskiego ładu społecznego, gospodarczego, kultury i polityki, i budowania dobra wspólnego dla wszystkich.

— formowania postaw chrześcijan w duchu społecznej nauki Kościoła w życiu codziennym i w odnoszeniu się ich do wszystkich zasadniczych płaszczyzn życia,

— praktycznego wspierania chrześcijan w kształtowaniu całej rzeczywistości, w której żyją i działają, w zgodną z duchem Ewangelii, czyli na podłożu społecznej nauki Kościoła.

Wypełnianie wymienionych zadań niesie w sobie konieczność przeobrażeń się duszpasterstwa tak, aby było jego pełnią. Jednocześnie zakłada ono orientowanie się duszpasterstwa na budowanie pełni życia chrześcijańskiego. A zatem: na formowanie głębokiej duchowości chrześcijan, pogłębiony kult i współdziałanie z Bogiem oraz na przepojenie zasadami Dobrej Nowiny całej rzeczywistości ziemskiej od postaw ludzkich zależnej.

Pełnia duszpasterstwa, czyli wypełniającego bez reszty wymienione zadania, i kształtowanie się w pełni chrześcijańskiej rzeczywistości w świecie to nieustanne jednoczenie się w Chrystusie i wypełnianie (a nie tylko słowa) chrześcijańskiej miłości we wszystkich jej wymiarach, czyli chrześcijaństwo zaangażowane w ewangelizację, ruch całkowitego i konkretnego odnawiania w Chrystusie. Takim zaś ruchem wszechstronnego odnowienia i budowania

cywilizacji miłości oraz życia jest *UNUM*, ruch scalający poszczególne ruchy i budowania nowej, w pełni chrześcijańskiej rzeczywistości⁶⁷. Wprowadzanie w życie codzienne społecznej nauki Kościoła, jako pilne i wielkiej wagi zadanie, powinno stać się obecnie tym właśnie ruchem, prowadząc niezawodnie do wszechstronnego odrodzenia i tworzenia cywilizacji miłości oraz życia i rozwoju.

EINFÜHRUNG DER SOZIALLEHRE DER KIRCHE INS LEBEN

ZUSAMMENFASSUNG

In Gegenwart bestehen zahlreiche und dringende Sozialprobleme. Gesellschaft ist geistlich krank. Tiefe geistliche, gesellschaftliche, wirtschaftliche und kulturelle Veräderung ist notwendig. Soziallehre der Kirche zeigt die neuen Probleme in einzelnen Lebenselementen und den Weg der notwendigen Veränderungen. Jede Pfarrei muss von Tag zu Tag diese Veränderungen im Geiste der christlichen Liebe verwirklichen. Das ist der Weg zur Erneuerung und gleichzeitig sehr wichtige Aufgabe der Seelsorge der Gegenwart.

---

⁶⁷ Zob. F. Woronowski, *Nasza polska i chrześcijańska droga...; System zasad właściwego duszpasterstwa i apostołstwa*, Łomża 1993; s. 213-219.